Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS www. lpkts.lt

Trisdešimt ketvirtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. 2022 m. gruodžio 9 d. Nr. 46 (1500)

Sveikiname „Tremtinio“ 1500-ojo numerio proga!

*Mielus „Tremtinio“ skaitytojus, straipsnių autorius, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos vadovus ir leidėjus sveikinu šios gražios šventės – **1500-ojo numerio pasirodymo proga**. Dėkoju kiekvienam, kieno darbų ir pastangų dėka šis leidinys jau trisdešimt ketverius metus pasiekia ištikimiausius mūsų skaitytojus.*

Tikiuosi, kad puslapiuose aprašytos laisvės kovos, istorinės asmenybės bei skaudūs tremties išgyvenimai pravers mokytojams, moksleiviams, studentams, visiems besidomintiems savo tautos praeitimi.

Linkiu kuo geriausios kloties leidėjams ir „Tremtinio“ skaitytojams!

„Tremtinio“ vadovė Audronė Kaminskienė

Lietuvos kariuomenė – tai mūsų tvirtovė

Irena OIČENKIENĖ

Lapkričio 23-iąją minėjome Lietuvos kariuomenės dieną. Tai diena, kai mūsų šalies kariams skiriame padėkos žodžius už tai, kad esame saugūs nuo agresorių, kad galime mokytis, dirbti, kurti. Šia proga rajono mokyklų 7 ir 8 klasių mokinių komandas į Jurbarko rajono viešąją biblioteką pakvietė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Jurbarko filialas kartu su rajono istorijos mokytojais. Susirinko net aštuonios komandos iš Jurbarko Naujamiesčio, Vytauto Didžiojo progimnazijų, Eržvilko ir Veliuonos Antano ir Jono Juškų gimnazijų, Viešvilės, Šimkaičių Jono Žemaičio ir Seredžiaus Stasio Šimkaus pagrindinių mokyklų.

Moksleiviai „Protų mūšyje“, skirtame Kariuomenės dienai paminėti

(keliama į 7 psl.)

Lietuvos laisvės kovotojų artimieji – atsiliepkite!

Jus kviečia Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras!

(keliama į 4 psl.)

Skulptūra „Vanagas su vanagėliu“ – Merkinėje

Gintaras LUČINSKAS

Lapkričio 27 d. Merkinėje (Varėnos r.) istorinė diena – iškilmingai atidengtas paminklas Lietuvos kariuomenės brigados generolui Adolfui Ramanauskui-Vanagui. Merkinės gatvėmis, tomis pačiomis, kuriomis vaikščiojo ir Vanagas, žygiavo kariai, šauliai, moksleiviai, buvę tremtiniai, miestelio bendruomenės nariai ir daug atvykusiųjų iš visos Lietuvos.

Lietuvos partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago skverelio su skulptūra atidarymo iškilmės prasidėjo šv. Mišiomis už Laisvės gynėjus Merkinės Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčioje. Toje pačioje, kurios bokšte 1945 m. gruodžio mėn. įkėlę kulkosvaidį NKVD kareiviai ir stribai atsišaudė nuo miestelį užėmusių Vanago vadovaujamų Dainavos apygardos partizanų. Vado įsakymu, nenorint pakenkti bažnyčiai, pastatas tuomet nebuvo šturmuotas. Merkinės krašto muziejaus darbuotojų iniciatyva paminklas A. Ramanauskui-Vanagui Merkinėje rado ypatingą vietą – kalvos šlaitą Seinų ir Nemunaičio gatvių sankryžoje, ant kalnelio, iš kurio atsiveria vaizdas į Merkinės bažnyčią, ant kalnelio, kuris pakeliui į piliakalnį ir memorialą Dainavos apygardos partizanams.

Renginys pradėtas Lietuvos valstybės himnu, Vinco Kudirkos Tautiška giesme, kuri buvo giedama grojant Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų orkestrui.

(keliama į 4 psl.)

1500-asis – visų mūsų šventė

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Tai 1500-asis „Tremtinio“ laikraščio, kurį laikote rankose, numeris! Pirmasis jo numeris pasirodė prieš 34 metus, kai dar vadavomės iš sovietinės okupacijos. Istorinė atmintis ir jos įamžinimas, politinių kalinių ir tremtinių likimai, netektys ir žygdarbiai, politinės aktualijos lydi „Tremtinį“ per visus jo gyvavimo metus. Jis informuoja skaitytojus apie Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos ir jos filialų nuveiktus ar planuojamus atlikti darbus, surengtus renginius, čia atsiranda vietos atsiminimų, pamąstymų, patarimų publikacijoms. Žmonėms laikraštis reikalingas, visų laukiamas, skaitomas.

Su LPKTS ir „Tremtinio“ redakcijos kolektyvu bendrauju nuo 1998 metų. Aprašiau savo krašto partizanų istorijas. Laikraštis visada buvo įdomus, tačiau įsimintiniausių rezultatų pasiekėme po dešimtmečio...

2009 m. „Tremtinys“ jau didžiavosi išleidęs daugiau kaip 800 numerių. Tų metų kovo 20-ąją buvo išspausdintas tuometinio LPKTS valdybos pirmininko Antano Lukšos (1923–2016) kreipimasis į bendruomenę su žinia, kad pradedamas įgyvendinti paminklo partizanų motinoms sumanymas, buvo prašoma visų Lietuvos žmonių prisidėti piniginėmis aukomis. Pirmoji aukotoja buvo profesorė Ona Voverienė, o per metus atsiliepė daugiau kaip tūkstantis žmonių: tai buvę partizanai, politiniai kaliniai, tremtiniai, jų šeimos nariai ir patriotiškai nusiteikę Lietuvos piliečiai. Ta proga kartu su „Tremtinio“ redakcija man buvo pasiūlyta paruošti knygą „Partizanų Motinos“. Ji pasirodė kitų metų vasaros pabaigoje, atidengiant paminklą Senosiose miesto kapinėse, Vytauto prospekte. Aprašėme septyniasdešimties motinų, praradusių Lietuvos pokario kovose savo vaikus, istorijas. Gerai pamenu buvusio LPKTS Garbės pirmininko Povilo Jakučionio (1932–2022) žodžius, pasakytus paminklo atidengimo proga, kad išleista knyga yra irgi savotiškas paminklas Motinoms...

Stanislovas Abromavičius 2012 m.

2012 metų liepos mėnesį „Tremtinio“ 1000-ojo numerio proga išleista pirmoji „Tremties vaikų” knyga, kurioje buvo aprašyti kone šimto mažųjų tremtinių ir jų šeimų likimai, papasakoti atsiminimai papildyti istorinėmis nuotraukomis. Pamenu ir džiaugiuosi, kad knygos leidimas visus sudomino, ją parėmė 136 buvę tremtiniai ar politiniai kaliniai.

Pasitinkant 1500-ąjį „Tremtinio“ numerį, pravartu prisiminti ir padėkoti žmonėms, kurių pastangomis jis buvo ir yra leidžiamas. Tai buvusiems, jau Amžinybėn išėjusiems Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos vadovams, Garbės pirmininkams Baliui Gajauskui, Povilui Jakučioniui ir Antanui Lukšai, Jūratei Marcinkevičienei, esamiems Edvardui Stroončikui, Rasai Duobaitei-Bumbulienei, Gvidui Rutkauskui, Vladui Sungailai, Vincei Vaidevutei Margevičienei, sąjungos filialų pirmininkams. Tai visų mūsų, prisidėjusių ir prisidedančių prie „Tremtinio“ leidybos, jį nuolat skaitančiųjų šventė.

Džiaugiuosi, kad pirmoji „Tremties vaikų“ knyga tapo serijine: jau išleisti keturi jos tomai, netrukus pasirodys penktoji knyga anglų kalba. Ją išvertė JAV gyvenančios lietuvės Milda Bakšytė-Richardson, Rūta Jerašius-Guffey, Živilė Kliorytė-Vaitkus, taip pat Robertas E. Richardson. Knyga plačiai pasklis po pasaulį: lietuvių bendruomenes, ambasadas, lituanistines mokyklas, kad dar kartą papasakotų pasauliui apie skaudulius, atėjusius iš pokario laikų kartu su sovietine okupacija, trėmimus ir kankinimus, gyvuliniuose vagonuose vežamus nekaltus žmones prie šaltosios Lenos, į Sibirą, Tolimuosius Rytus, Kazachstaną, gyvenimą ten nežmoniškomis sąlygomis. Ir svajones sugrįžti į Lietuvą, gyventi tėvų žemėje, nors tūkstančiams tokios svajonės neišsipildė...

Bendraudamas su buvusiais tremtiniais, klausydamas jų gyvenimo istorijų, dažnai išgirstu, kad „Tremtinys“ ir šiandien jų labai laukiamas, padedantis sugrįžti į prisiminimus apie sunkią vaikystę, tėvus, broliukus ir seseris ar tremtinius senelius...

Pasirodė pirmoji knyga apie istorinę asmenybę Kazį Škirpą, dėl kurio netyla diskusijos

Lietuvos karininkų ramovėje, Kaune, vyko dr. Simono Jazavitos knygos „Kovok! Kazys Škirpa ir Lietuvos likimas Antrajame pasauliniame kare“ pristatymas. Naujos knygos pasirodymas sudomino istorikus, politikus ir visuomenės veikėjus.

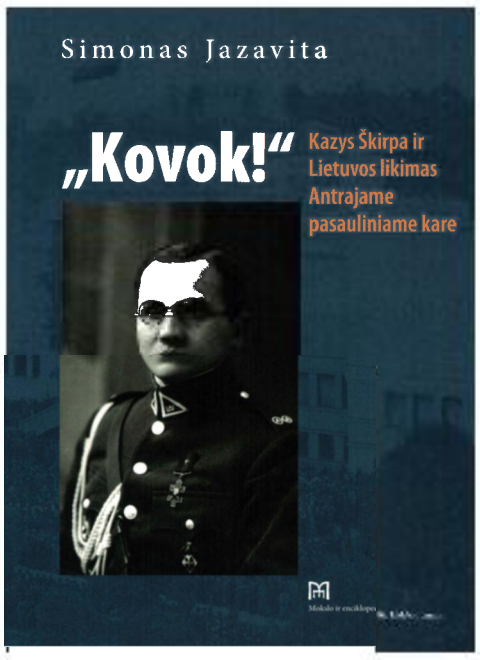

Knygos viršelis

Kalba knygos autorius, istorikas dr. Simonas Jazavita

Pirmojo Lietuvos kariuomenės savanorio, generalinio štabo pulkininko, diplomato karščiausiuose taškuose, vieno Lietuvos antisovietinio pasipriešinimo lyderių K. Škirpos (1895–1979) asmenybė anksčiau ir dabar yra diskusijų dėmesyje.

Šioje knygoje būtent ir yra pristatoma K. Škirpos veikla Antrojo pasaulinio karo metais, kai šis karys ir diplomatas ieškojo būdų, kaip išgelbėti totalitarinių režimų gniaužtuose atsidūrusią Tėvynę, prie kurios Nepriklausomybės atkūrimo kadaise žymiai prisidėjo. Autoriui pristatyti tyrimus padėjo karybos istorikai: prof. dr. Jonas Vaičenonis ir dr. Egidijus Papečkys, bei vakaro moderatorius – ilgametis Kauno ceremonmeisteris Kęstutis Ignatavičius, sudaręs galimybę renginio svečiams įsitraukti į diskusiją. Kalbinome istorinės monografijos autorių dr. S. Jazavitą.

Idėja parašyti knygą apie K. Škirpą S. Jazavitai kilo dar magistrantūros studijų pradžioje, o ją pametėjo tuometinis darbo vadovas J. Vaičenonis, atkreipęs dėmesį į labai gausų K. Škirpos rašytinį palikimą. Būtent tuo metu visuomenėje suaktualėjo ir istorijos atminties diskusijos, kaip vertinti šį žmogų. Vis dėlto, pradėdamas ruošti straipsnius, o vėliau ir daktaro disertaciją, autorius susidūrė su problema – straipsnių, juolab knygų, kur K. Škirpa būtų pagrindinis veikėjas, o ne antraeilė figūra pasakojime, beveik nebuvo, o daugybė net Lietuvoje esančių dokumentų nebuvo iki galo įvertinti.

„Visos diskusijos apie K. Škirpą daugiausiai susivesdavo į keletą istoriografinių pozicijų ar dokumentų. Norėjosi įvertinti kuo didesnę visumą, matyti platesnį istorinį to laikotarpio kontekstą, tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų. Tad peržiūrėta daugybė paties K. Škirpos ir jo amžininkų rašytų dokumentų, ne tik Lietuvos archyvuose, bet ir Lenkijoje bei Vokietijoje, gauta medžiagos iš JAV, konsultuotasi su kitų šalių kolegomis, parengti straipsniai į Lietuvos, Lenkijos, Ukrainos mokslinius leidinius. 2020 m. spalį po audringų diskusijų su kompetentinga komisija, autoriui pavyko apginti daktaro disertaciją. Ji tapo atspirtimi ruošiant šią knygą, kur sugulė daugelio metų tyrinėjimų medžiaga, archyvinės nuotraukos, keletas reikšmingų priedų iš Vokietijos archyvų. Knygą išleido Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras,“ – pasakoja knygos autorius dr. S. Jazavita.

Visuomenei ši knyga turėtų padėti susiorientuoti painiuose to meto diplomatijos labirintuose. Juk vyko vienas žiauriausių karų žmonijos istorijoje, tad tikėtis, kad tuometiniai asmenys galėjo kovoti „baltomis pirštinėmis“ – daugiau nei naivu. Jie susidūrė su galingomis totalitarinėmis valstybėmis – komunistine SSRS ir nacionalsocialistine Vokietija, kurios siekė Lietuvos teritorijos kontrolės. Šios daug didesnės ir galingesnės šalys į situaciją žiūrėjo tik iš jėgos perspektyvos, tačiau tikslams pasiekti jos nebijojo imtis šimtmečiais užkariautojų išbandytos „skaldyk ir valdyk“ taktikos.

(keliama į 3 psl.)

Įvykiai, komentarai

Tamsos ir šviesos priešprieša – tokia šiandienos politikos esmė

Dažnai atrodo, kad laikas bėga per greitai… Nespėjai apsisukti, o jau kitas darbas lipa ant kulnų. Bet taip tik gerais laikais būna, o va sunkmetis, atrodytų, vietoje stovi. Įdomiausia, kad jam praėjus, žmonės kažkaip „praranda atmintį“ – psichologai tokį reiškinį aiškina elementariu žmogaus nenoru galvoti apie praeityje jį ištikusius nemalonius dalykus, todėl ir atmintis juos stengiasi „užblokuoti“.

Visa tai gal ir būtų neblogai, jei ne paradoksas – neretai žmogus, užuot „užblokavęs“ slogios praeities momentus, juos… idealizuoja ir ima ilgėtis! Tokį sąmonės „atbulumą“ irgi nesunku paaiškinti: tiesiog žmogaus psichika buvo per daug traumuota ir jis nebesugeba įvertinti tikrovės. Bet blogiausia, kad jis iš inercijos ima neigti ir priešintis viskam, kas prieštarauja ir pagrįstai negatyviai vertina tą jo idealizuojamą praeitį. Kitaip tariant, žmogus ateities sąskaita „investuoja“ į praeitį. Na, o jei dar atsiranda mulkintojų, be sąžinės graužimo manipuliuojančių tokiais žmonėmis, visa visuomenė pasmerkta nelaukti gero.

Žinoma, labiausiai tokia sujaukta visuomene suinteresuotos priešiškos valstybės. Puikiausias pavyzdys – neseniai visą pasaulį kausčiusi kovido pandemija. Jai prasidėjus, prieš Vakarų pasaulį užsimojusi Rusija ėmė skleisti prieš skiepus nukreiptą propagandą (kol jai pačiai lazda nesmogė antru galu). Lietuva neliko nuošalyje – pas mus kilo sveiku protu nepaaiškinamas „antivakserių“ sambrūzdis, kuriuo pasinaudojo sąžinę praradę politikieriai ir akivaizdūs kremliaus įtakos agentai, nukreipę „antivakserių“ įniršį į valdžią, kuri iš paskutiniųjų stengėsi stabdyti pandemijos plitimą. Šiandien, kai kovido pandemija (nors ir niekur nedingo, bet nebekelia tokios grėsmės) atrodo kaip prieš kažin kiek metų vykusi drama (nors dar šį pavasarį vaikščiojom su kaukėmis!), kyla natūralus klausimas – ar už tą sumaištį ir trukdymą valdžios pastangoms pažaboti pandemiją kas nors buvo pasodintas ant teisiamųjų suolelio? Deja.

Dar daugiau – tie veikėjai ir toliau kaišioja pagalius į ratus, net neslėpdami savo darbo kremliaus naudai! Pavyzdys – S. Jakeliūno ir V. Uspaskicho balsavimas Europos Parlamente, kuris siekė paskelbti Rusiją teroristine valstybe: vienas iš jų išvis nebalsavo, kitas – „susilaikė“. Trumpai tariant, „už“ nebalsavo. O dabar paklauskime, kiek Lietuvoje tokių, kurie pritaria tokiai šių Lietuvos europarlamentarų pozicijai? Baisu išgirsti atsakymą! Nepaisant to, kad vyksta Rusijos karas prieš Ukrainą, kurią remia visa pažangi žmonija.

Bet negali sakyti, kad tai vien žmonių sąžinės reikalas. Arčiau tiesos būtų teiginys, kad tai yra žmogaus išsilavinimo, intelekto reikalas. Prieš porą savaičių vienoje televizijos laidoje apie prekybą su Rusija buvo kalbama, kiek žmonių pritartų visiškam santykių nutraukimui su šia šalimi teroriste, ir kiek nepritartų. Dauguma pasisakė už nutraukimą, bet ne ką mažiau – prieštaravo… Nenustebino tik vienaip ar kitaip pasisakiusių socialinis „portretas“: pritarimą bausti visiška izoliacija agresorę pareiškė aukštąjį išsilavinimą turintys jaunesnio amžiaus žmonės, o prieštaravo – geriausiu atveju vidurinę baigę, per penkiasdešimt perkopę piliečiai.

Štai ir atsakymas – šviesos ir tamsos sankirta kaip ant delno!

Deja, šiandien žmonės, nemokantys anglų kalbos, vėl aiškina, kaip turi elgtis Lietuva tarptautinėje arenoje, ką turi daryti ar nedaryti užsienio reikalų ministras… Prisiminus minėtą televizijos laidą, nesunku atspėti, kas tokiems tarptautinės politikos „žinovams“ pritaria. Neduok, Dieve, tokiems valdžią į rankas!

Agresijos nusikaltimas yra tas pirminis blogio ir tarptautinių teisės pažeidimų šaltinis, iš kurio kyla daugybė kitų

Gruodžio 5–10 d. Hagoje (Nyderlandų Karalystė) vyksta Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto valstybių šalių asamblėjos dvidešimt pirmoji sesija.

Joje dalyvauja atstovai iš 123 valstybių Romos baudžiamojo teismo statuto narių, taip pat kai kurios kviestinės valstybės stebėtojų teisėmis. Sesijos metu vyksta bendrieji debatai, o taip pat svarstomas ir tvirtinamas Tarptautinio baudžiamojo teismo ateinančių finansinių metų biudžetas, praėjusių metų veiklos ataskaitos bei tariamasi įvairiais tarptautinio bendradarbiavimo klausimais.

„Agresijos nusikaltimas yra tas pirminis blogio ir tarptautinių teisės pažeidimų šaltinis, iš kurio kyla daugybė kitų, ir tik Specialusis tribunolas gali užpildyti egzistuojančias teisines spragas, tirdamas šį nusikaltimą,“ – pažymėjo Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis Kyjive įrašytame kreipimesi. Jis taip pat akcentavo išskirtinį Teismo vaidmenį, tiriant karo nusikaltimus, nusikaltimus žmoniškumui ir genocidą bei pažymėjo, kad tarptautinė bendruomenė turi dėti visas pastangas, užtikrinant visišką Rusijos ir Baltarusijos politinių ir karinių lyderių atsakomybę už agresijos nusikaltimą.

„Tarptautinė taika neįsivaizduojama, jeigu pagrindiniai politiniai ir kariniai lyderiai ir agresijos prieš Ukrainą sumanytojai išvengtų teisingumo ir liktų nenubausti. Tai tik paskatintų Rusiją ir kitus agresorius ir vėl paminti tarptautinę, taisyklėmis grįstą tvarką ir sukeltų dar didesnį pavojų mums visiems,“ – pabrėžė ministras.

Ukrainą pasiekė dar dvi Lietuvoje suremontuotos haubicos ir dalis amunicijos

Gruodžio 3 dieną Ukrainą pasiekė dar dvi Lietuvoje suremontuotos savaeigės „PzH2000“ haubicos ir dalis amunicijos. Lietuvos perduodama 155 mm amunicija yra ypač svarbi kovojančiai Ukrainos kariuomenei. Sprendimas perduoti šią amuniciją buvo priimtas paskutiniame Valstybės gynimo tarybos posėdyje.

Šias suremontuotas haubicas ir jų programinę įrangą Ukrainai yra perdavusios Vokietija ir Nyderlandai. Lietuva haubicų remontui ir programinės įrangos integravimui į amunicijos matricą skyrė beveik 2 mln. eurų.

Krašto apsaugos sistemos iki šiol suteikta karinė parama Ukrainai apima įvairią ginkluotę, amuniciją, termovizorius, bepiločius orlaivius, antidronus, karių mokymus bei visą kitą paramą, kuri teikiama atsižvelgiant į Ukrainos išsakomus poreikius.

Prie karinės paramos Ukrainai prisideda Lietuvos verslas

Krašto apsaugos ministerija gruodžio mėnesį aprūpins apie 25 tūkst. Ukrainos karių žiemine apranga, o prie šios karinės paramos prisideda ir Lietuvos verslas.

Iš trijų Lietuvos gamintojų KAM nupirko šiltų viršutinių ir apatinių drabužių už daugiau nei 2 mln. eurų, o vienas iš šių trijų gamintojų, įmonė „Audimas Supply“, nusprendė pasiūti aprangos Ukrainos kariuomenei papildomai savo lėšomis.

Prie Krašto apsaugos ministerijos nupirktų drabužių „Audimas Supply“ pridės ir neatlygintinai Ukrainos kariuomenei perduos 1000 flisinių džemperių.

„Dėkojame Lietuvos verslui už solidarumą valstybei, kuri ginasi nuo okupantų agresijos ir kovoja už savo laisvę. Kartu su Ukraina šiuo sunkiu metu yra visi Lietuvos geros valios žmonės, net ir nedidelė pagalba gali turėti gyvybiškai didelę reikšmę“, – sako krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas.

Parengė
Gintaras MARKEVIČIUS

Pasirodė pirmoji knyga apie istorinę asmenybę Kazį Škirpą, dėl kurio netyla diskusijos

(atkelta iš 2 psl.)

Lietuvoje ir aplinkinėse regiono valstybėse, atsidūrusiose tarp Maskvos ir Berlyno, matome tuos pačius dėsnius – žmonės buvo skaldomi, nukreipiami vieni prieš kitus, skatinami ieškoti atpirkimo ožių.

„Dėl šių priežasčių K. Škirpa išlieka informacinio karo taikiklyje. Neįmanoma nepastebėti, kad dabartinė Rusija agresijos prieš Ukrainą metu naudoja tas pačias kortas. Ypač pamėgta – Vidurio Rytų Europos regiono gyventojus laikyti fašistais, nacistais, kurių svarbiausias tikslas karo metais tarsi buvęs ne kovoti už laisvę, bet sunaikinti vietos žydų bendruomenes. Tragiška, kad abiem okupantams pavyko įtraukti dalį tautiečių į savo nusikaltimus. Dar liūdniau, kad ir dabar kartais pasigirsta kalbų, esą visi lietuviai – žydšaudžiai, o visi žydai rėmė komunizmą. Tokie teiginiai stipriai prasilenkia su realybe. Istorijoje gausu tarpinių atspalvių tarp baltos ir juodos, sudėtingo laviravimo siekiant išlikti,“ – dėsto istorikas S. Jazavita.

Autoriaus tikslas buvo parodyti šiuos atspalvius, kuriuos informacinio karo atveju, nesunku išpūsti. Tuo pačiu, autorius nenorėjo parodyti K. Škirpos kaip neklystančio – jis darė ir skaudžių klaidų, toli gražu ne visada galima pritarti jo idėjoms ar pasirinktai diplomatinei strategijai. „Vis dėlto, tuo K. Škirpa kaip tik tampa dar įdomesnis, nes neklystančių žmonių nėra, tad sąžiningai pripažinus kai kurias šio asmens klaidas, vis dėlto turime gerbti jo didžiulį troškimą iškovoti savo Tėvynei Nepriklausomybę ir pastangas, nepaisant sunkiausių aplinkybių kovoti ir siekti laisvos Lietuvos idealo,“ – aiškina Simonas Jazavita.

Strateginių iniciatyvų centro inf.

Skulptūra „Vanagas su vanagėliu“ – Merkinėje

(atkelta iš 1 psl.)

Paminklo atidengimo renginyje dalyvavo A. Ramanausko-Vanago duktė Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė, krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas, sveikatos apsaugos ministras Arūnas Dulkys, Seimo nariai Juozas Baublys, Angelė Jakavonytė, Varėnos rajono meras Algis Kašėta, Alytaus A. Ramanausko-Vanago gimnazijos bendruomenės atstovai, Lietuvos šaulių sąjungos nariai iš Alytaus, Lazdijų, Merkinės ir kitų vietovių; su Lietuvos valstybės, istorine ir Lietuvos kariuomenės vėliavomis atvyko Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos kariai.

Paminklas Adolfui Ramanauskui-Vanagui Merkinėje *Nuotraukos autoriaus*

Paminklą atidengė krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas ir Varėnos rajono savivaldybės meras Algis Kašėta, pašventino Merkinės dekanato dekanas, teologijos mokslų daktaras, kun. Robertas Rumšas.

Prie paminklo padėtos gėlių puokštės, tylos minute pagerbtas žuvusiųjų atminimas, Garbės sargybos kuopos kariai atliko tris pagarbos salves: Lietuvos valstybei ir jos žmonėms, Lietuvos partizanų vadui Adolfui Ramanauskui-Vanagui ir visiems Lietuvos partizanams, kovojančios Ukrainos valstybei ir jos laisvės gynėjams. Merkinės šauliai trispalvį gėlių vainiką išnešė į memorialą Dainavos apygardos partizanams pagerbti.

Sveikinimo žodį tarė: krašto apsaugos ministras A. Anušauskas, Varėnos rajono savivaldybės meras A. Kašėta, A. Ramanauskaitė-Skokauskienė, skulptorius Gintautas Lukošaitis. Partizanų atminimui skirtos dvi dainos, vieną iš jų atliko bardas Romas Naudzinavičius.

„Merkinė Vanago kely užėmė reikšmingą vietą. A. Ramanauskas-Vanagas vadovavo Merkinės batalionui, garsiajai Merkinės puolimo operacijai. Jis buvo autoritetingas vadas, ryški asmenybė. Vanago istorija yra viena iš tūkstančių, tačiau ji tapo išskirtine – nuo mokytojo iki visos Lietuvos partizanų vado. Vanagas nebuvo karys tik su ginklu, jis buvo karys su plunksna“, – sakė Merkinės krašto muziejaus direktorius, projekto koordinatorius Mindaugas Černiauskas.

„Vienas iš valstybės egzistavimo pagrindų yra valstybės idėjai pasišventę žmonės. Jų kova už valstybės išlikimą įprasmina pačią valstybę ne tik kaip teisinį ar teritorinį vienetą. Teisės ir teisybės jausmo grąžinimas atsiranda ir šių žmonių įamžinime. Merkinė jau yra tokia vieta, kuri turi reprezentuoti ir priminti valstybės idėją nuo seniausių laikų“, – teigė Merkinės krašto muziejaus mokslinis darbuotojas, archeologas Žygimantas Buržinskas.

Skulptūros „Vanagas su vanagėliu“ autorius Gintautas Lukošaitis įkvėpimo sėmėsi iš neabejotinai žinomiausios partizano nuotraukos. 1947 m. Bingelių kaimo pakraštyje, netoli Merkinės, tuometį Merkio rinktinės vadą Vanagą, priklaupusį su ginklu ir vanago jaunikliais ant pečių, nufotografavo fotografo duktė Gražina Pigagaitė-Vilbik. Kai 2019 m. G. Lukošaitis socialiniuose tinkluose pasidalijo skulptūros modelio fotografija, merkiniškiai nieko nelaukdami su juo susisiekė. Į kvietimą aukoti skulptūros sukūrimui atsiliepė šimtai lietuvių ne tik iš Merkinės, Dzūkijos, bet ir visos Lietuvos.

2021 m. pavasarį skulptūra „Vanagas su vanagėliu“ pristatyta Karo muziejuje Kaune, o iš ten atkeliavo į Merkinę ir buvo eksponuojama Merkinės krašto muziejuje. Skverą, kuriame pastatytas paminklas, projektavo bendrovė „AEXN“, įrengimo darbus atliko IĮ „Akmens asai“. Paminklo statybos vietoje atlikti archeologinius tyrimus Ž. Buržinskui padėjo Merkinės šauliai. Nuo Merkinės taip pat driekiasi 23 kilometrų pažintinis takas „A. Ramanausko-Vanago Laisvės kovų keliais“, pamėgtas Lietuvos istorija besidominčių žygeivių.

Po renginio, dalyviai ir svečiai buvo pakviesti pasivaišinti kareiviška grikių koše, sušilti prie arbatos puodelio Merkinės centrinėje aikštėje šalia muziejaus. Ten buvo galima apžiūrėti Lietuvos kariuomenės ginkluotės parodą, kurią pristatė Didžiosios kunigaikštienės Birutės ulonų bataliono kariai, aplankyti muziejų.

Šis renginys vyko didelio karo akivaizdoje ir atjausdami didvyriškai kovojančią ukrainiečių tautą, mes vis atsigręžiame ir į savo tautos didvyrius. Sovietinių okupantų teisme, paskutinio žodžio pabaigoje A. Ramanauskas pasakė savo vieną svarbiausių frazių: „Per savo gyvenimą ne kartą žiūrėjau mirčiai į akis ir todėl nebijočiau ir dabar pasakyti, kad mano vesta kova buvo šventa.“ O dabar „Bayraktaras“, vardu „Vanagas“, medžioja okupantų tankus Ukrainos stepėse. Vanago vesta kova su okupantais dar nebaigta.

Sveikiname

Sveikiname filialo nares jubiliejinių gimtadienių proga:
Laimą VIBURYTĘ – 80-ojo,
Reginą BUGAILIŠKIENĘ – 65-ojo.
Linkime stiprios sveikatos, laimės, artimųjų meilės ir Dievo palaimos.
LPKTS Anykščių filialas

***

Sveikiname filialo narius jubiliejų proga:
Bronių ŽITKEVIČIŲ – 80-ojo,
Reginą SMAIDŽIŪNIENĘ ir Giedrą GEDVILIENĘ – 65-ojo,
Laimą AUKŠTUOLIENĘ ir Romą GEDVILĄ – 60-ojo.
Linkime stiprios sveikatos, artimųjų meilės ir Dievo palaimos.
LPKTS Biržų filialas

***

Sveikiname filialo narius garbingų jubiliejų proga:
Eleną POLOCKIENĘ – 95-ojo,
Nijolę SAPRONAITIENĘ – 75-ojo,
Ramintą GENIULEVIČIENĘ – 40-ojo.
Tegul gimtadienis padovanos Jums laimę
Ir metų puokštę nuostabių.
Linkime stiprios sveikatos ir Švč. Mergelės Marijos globos.
LPKTS Jurbarko filialas

Lietuvos laisvės kovotojų artimieji – atsiliepkite!

(atkelta iš 1 psl.)

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras (LGGRTC) įkūrė ir kaupia žuvusių bei dingusių Lietuvos laisvės kovotojų artimųjų biologinį (DNR) seilių banką. Banke turėtų atsirasti ne mažiau 30–40 tūkst. DNR mėginių, skirtų laisvės kovotojų palaikų atpažinimui. Mėginiai bus saugojami neribotą laiką. Atpažinti (identifikuoti) laisvės kovotojų palaikai bus pagarbiai laidojami valstybės lėšomis arba atiduodami artimiesiems.

Kviečiame žuvusių Lietuvos laisvės kovotojų artimuosius, kurie neturi informacijos apie artimojo užkasimo ar palaidojimo vietą, pateikti savo biologinį (DNR) seilių mėginį.

Kviečiame Lietuvos laisvės kovotojų brolius ir seseris, partizanų vaikus, vaikaičius, giminaičius atsiliepti ir pateikti turimas žinias apie dingusį asmenį. Prašome LGGRT centrui pateikti savo žuvusio giminaičio vardą, pavardę, slapyvardį (jei turėjo), vietas, kur jis kovojo ar gyveno, gimimo ir mirties metus, taip pat savo asmeninius kontaktus.

Lauksime iš jūsų informacijos: dalius.stancikas@genocid.lt Dalius Egidijus Stancikas, LGGRT centro Paieškų ir identifikavimo skyriaus vyriausiasis specialistas; raimundas.kaminskas@genocid.lt arba tel. +370 646 47 294 – dr. Raimundas Kaminskas, LGGRTC Strateginio vystymo ir komunikacijos skyriaus vyresnysis patarėjas.

Centras taip pat prašo pranešti apie galimas laisvės kovotojų palaikų užkasimo vietas bei paraginti savo kaimynus, pažįstamus, kurių artimieji – žuvę laisvės kovotojai, nebūti abejingiems ir atsiliepti į šį kvietimą.

Lietuvos valstybės ir jos piliečių pareiga – surasti visų arba bent daugelio žuvusių Lietuvos laisvės kovotojų palaikus ir garbingai juos palaidoti. Tai svarbu ne tik dėl žuvusiųjų, bet ir dėl gyvųjų: kiekvienas būsimasis laisvės gynėjas žinos, kad valstybė, tauta nepamirš jo aukos.

LGGRTC inf.

Į tremtį su penkiais vaikais

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Pabaiga. Pradžia Nr. 44 (1498)

Marytės Sabonytės-Uscilienės pasakojimas

Šiuo metu gyvenu Elektrėnuose, esu jau garbingo amžiaus ir likau viena iš mūsų gausios Sabonių šeimos. Iki tremties mokytis beveik neteko. Lankiau netolimame, vis dar gyvame Girnakalių kaime pradžios mokyklą (prie kelio Abromiškės–Geibonys), tačiau greitai įnikau į ūkio darbus, reikėjo padėti pamotei. Gal tris kartus mus norėjo ištremti, tad daug slapstėmės. Manėme, kad išsisukome nuo tos nelaimės.

Per 1951 m. visuotinę tremtį jau buvo ruduo, spalio pradžia. Neišsisukom... Iki Sibiro keliaudama nušalau kojas, ši liga persekioja mane visą gyvenimą.

Gerai pamenu bendrabutį Zavodskaja gyvenvietėje. Tai du barako kambarėliai, pilni tarakonų. Buvau trylikos, tad susitariau su vietine rusų tautybės tremtine, kad prižiūrėsiu du jos mažamečius vaikus. Pirkome iš vietinių bulvių, net vėdarus kepdavome. Juos išnešiodavau artimiau gyvenusiems saviesiems. Pavasarį įdirbome žemės plotelį, ten auginome daržoves.

Menu, kai buvome reabilituoti, galėjome išvykti namo. Tėvelis jau neturėjo sveikatos, bet sakė, kad svetimoje vietoj ilgai neužsibus. Prašėme pagalbos nusigauti iki geležinkelio, tačiau tas buvo anoj upės pusėj. Mums patarė nuplaukti ten garlaiviu „Bogdanas Chmelnickis“, bet reikėjo jį nusamdyti. Tad liko pinigėlių tik bilietams traukiniui iki Vilniaus, net maistui neužteko. Vilniuje teturėjome likusias 15 kapeikų...

Pasiekėme savo kaimą, tačiau sodybos jau neradome. Vėliau ištekėjau už Juozo Uscilos, užauginome dukterį, tačiau senatvę leidžiu viena.

Tėviškėje

Geibonyse jų niekas nelaukė. Sabonių namas buvo už 20 644 rublius parduotas Švietimo skyriui ir nukeltas į Vievį. Jame įsikūrė muzikos mokykla. Kiti sodybos statiniai nugriauti, sandėliuoti rąstai pagrobti, tad įsikurti teko apleistuose Karankevičių, kurie buvo ištremti į Permę, namuose Geibonyse.

1945 m. liepos 17 d. Vincas ir Emilija Karankevičiai buvo ištremti į Permės srities Kudymkaro rajono Galiašavo gyvenvietę. Kartu iškeliavo ir keturi jų vaikai: Pranas (g. 1924 m.), Jadvyga (g. 1927 m.), Andrius (g. 1932 m.) ir Marytė (g. 1936 m.). Vyriausioji duktė Zofija (g. 1917 m.) buvo ištekėjusi už Seliutos, augino du vaikus ir gyveno Pagrandos kaime, tad tremties išvengė. Sūnus Vincas (g. 1919 m.) buvo Semeliškių partizanų pagalbininkas, dirbo Sabališkių apylinkės (Vievio valsč.) pirmininku. 1945 m. balandžio mėn. jis buvo suimtas ir nukankintas. Manoma, kad dėl jo veiklos Karankevičiai pateko į tremtinių sąrašus.

Vincas ir Emilija Karankevičiai iš tremties į savo namus, kuriuose gyveno Saboniai, su jauniausiąja dukterimi Maryte grįžo 1958 m. Vyresnieji jų vaikai jau buvo sukūrę savo šeimas ir įsikūrę kitur. Šeimininkai sutiko gyventi sodyboje kartu su Saboniais. Tik 1963 m. Karankevičių sodyba buvo nugriauta. Už prarastą turtą Karankevičiai kompensacijos negavo, ją pasisavino vietiniai valdininkai, visų pirma jau minėtas Pranas Golubka.

Andrius Karankevičius tremtyje vedė partizanų Prano Dzimidavičiaus-Puntuko ir Antano Dzimidavičiaus-Riterio iš Žaslių valsčiaus, Jačiūnų kaimo, seserį Danutę. Ji, motina Marcelė, brolis Vytautas keliavo į tremtį su Saboniais viename vagone. Šiuo metu Danutė gyvena Vievyje.

Saboniai nusipirko Norušio fermų virtuvę (šios fermos stovėjo ten, kur šiuo metu įsikūrusi Elektrėnų ugniagesių tarnyba), nusigriovė ir pastatą perkėlė į Žebertonis. Greitai šeima išsikėlė gyventi ten. Vincas su žmona dirbo kolūkyje, vaikai kabinosi į gyvenimą. Visi dirbo, trylikmetė Marytė prižiūrėjo veterinaro Žakaičio vaikus Vievyje, už tai gaudavo maisto. Aleksas dvejus metus ganė kolūkio arklius, vėliau išėjo į kariuomenę. Grįžęs statė Lietuvos elektrinę, kiek vėliau įsidarbino Vievio paukštyne. 1962 m. vedė Oną Česonytę iš Kakliniškių kaimo, gyveno Žebertonyse, užaugino dukteris Ritą, Oną ir Virginiją, sulaukė anūkų ir proanūkių.

Aleksas Sabonis yra pasakojęs, kad visas jo gyvenimas prabėgęs kaip sapnas. Sunki vaikystė, paauglystė, tremtis ir vargai po jos. Tačiau gyvenimo saulėlydyje pajutęs, kad metai prabėgo prasmingai, džiaugiasi Lietuvos nepriklausomybe, gražiai užaugintais vaikais, anūkais. Jų giminę išgarsino ir dėdės anūkas, krepšininkas Arvydas Sabonis. Žiūri į abiejų nuotrauką ir stebisi, kad tas užaugo dvimetrinis, o jam Dievulis ūgio pagailėjo...

Kadangi sovietinė valdžia nusavinto turto negrąžino, Grigiškėse gyvenęs Pranas Sabonis dar 1956 m. pradėjo teismų maratoną. Šiaip ne taip Vievio teismas už pagrobtą turtą priteisė jiems 7207 rublius privalomojo draudimo. Teisėjas Kučinskas dar paaiškino, kad tegu šeima įsivaizduoja, jog Geibonyse, Pakalniškių apylinkėje, Vievio rajone, visas jų turtas sudegė ir gavo iš valstybės privalomą draudiminę išmoką. Jau 1988 m. kreipėsi į prokuratūrą likusiam turtui atgauti.

Pranas su žmona Jadvyga užaugino dukterį Elytę ir sūnų Algirdą. Jis ilgus metus dirbo Lietuvos naftos žvalgybos ekspedicijoje. Saviškiai gerai žino apie savo giminės istoriją iš tėvelio ir senelio lūpų.

Veronika Sabonytė ištekėjo už vietinio vaikino Andriaus Mikaliūkščio, užaugino dukterį Genę ir sūnų Gediminą.

Nuotr. iš Sabonių šeimos albumų

Ona ir Aleksas Saboniai, apie 1964 m.

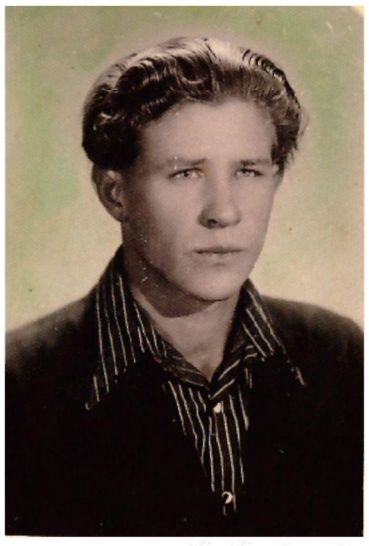

Pranas Sabonis ir jo žmona Jadvyga Žardalevičiūtė-Sabonienė

Aleksas su giminaičiu Arvydu Saboniu

Pranas Sabonis su bendradarbiais iš naftos žvalgybos ekspedicijos. Trakai, 1971 m.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2023 metams!

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu „prenumeruok.lt“.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

1 mėn. – 4,27 Eur, 3 mėn. – 12,84 Eur, 6 mėn. – 25,67 Eur, 12 mėn. – 51,34 Eur.

Paminėtas trijų Sūduvos didžiavyrių Memorandumo 80-metis

Dalia POŠKIENĖ

Kauno rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje vyko III mokslinė konferencija „Lietuvių tautos savigarbos ir pilietinės drąsos diplomatinis dokumentas nacių okupuotoje Lietuvoje Antrojo pasaulinio karo metais“, skirta Sūduvos metams ir trijų didžiavyrių lietuvių – trečiojo Lietuvos Respublikos Prezidento dr. Kazio Griniaus, buvusių LR ministrų ir Seimo narių prof. Jono Prano Aleksos ir prof. Mykolo Krupavičiaus Memorandumo 80-osioms metinėms paminėti.

Pirmoji konferencija, skirta 1942 metų Memorandumo minėjimui, surengta 2012 m. Marijampolės kolegijos Edukologijos ir socialinio darbo fakultete. Tarptautinėje konferencijoje „Lietuvių tautos savigarbos ir pilietinės drąsos diplomatinis dokumentas nacių okupuotoje Lietuvoje Antrojo pasaulinio karo metais“ dalyvavo Prezidentas Valdas Adamkus. Kalbėdamas jis teigė jaučiantis ypatingą moralinę atsakomybę viešėti tą dieną Marijampolėje, kadangi būtent ši vietovė subrandino žmones, pastūmėjusius Lietuvą į Vasario 16-ąją ir tolimesnį demokratijos kelią. V. Adamkus dėkojo konferencijos organizatoriams marijampoliečiams, kurie bene vieninteliai surengė šio istorinio fakto paminėjimą. Jam pačiam likimas lėmė galimybę asmeniškai prisiliesti prie dr. Kazio Griniaus šeimos, kadangi su Grinių sūnumi Liūtu lankė gimnaziją Kaune.

II mokslinė konferencija, skirta Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui ir Memorandumo 75-mečiui pažymėti, surengta Kauno rajone, Raudondvaryje.

Lapkričio 14-ąją sukako 80 metų, kai trys iš Sūduvos krašto kilę drąsūs lietuviai – trečiasis LR prezidentas dr. Kazys Grinius (gimęs Selemos Būdos kaime), buvęs LR žemės ūkio ir valstybės turtų ministras, Seimo narys Jonas Pranas Aleksa (gimęs Kumetiškiuose, Kalvarijos apskrityje) ir buvęs Žemės reformos komisijos pirmininkas, Steigiamojo Seimo narys, žemės ūkio ministras, prelatas Mykolas Krupavičius (gimęs Balbieriškyje, Marijampolės aps.) pasirašė Memorandumą prieš Lietuvos kolonizavimą, nebaudžiamą nacių siautėjimą Lietuvoje, žydų ir kitų kitataučių represijas bei naikinimą.

1942 m. lapkričio 14 d. Memorandumas buvo įteiktas vokiečių generaliniam komisarui Kaune Teodorui Adrianui fon Rentelnui. Tai buvo svarbus tautos savigarbos ir pilietinio ryžto dokumentas. Istorikai dažnai jį vadina Trijų memorandumu.

Konferencijos mokslinio ir organizacinio komiteto pirmininkas Valentinas Aleksa pranešime „Neįvertintas trijų valstybininkų žygdarbis“ plačiai apžvelgė tuometę Lietuvos istoriją ir Memorandumo atsiradimo ištakas.

1940 m. birželio 15 d. į taikią Lietuvą, kurios žemė per amžius priklausė tik lietuvių tautai, įžengė okupacinė Sovietų sąjungos kariuomenė. 1941 m. birželio 22 d. į Lietuvą įsiveržė milžiniška okupacinė Vokietijos kariuomenė ir pakeitė sovietų okupantus, tačiau jų vykdomi darbai taip pat buvo siaubingi. Naciai buvo įsitikinę savo absoliučia pergale ir nenorėjo pakęsti kitaip manančių, juo labiau – protestuojančių prieš jų režimą. Memorandume Lietuvos valstybininkai išdėstė vokiečių okupuotos Lietuvos valstybės ir mūsų krašto žmonių beviltišką padėtį ir lietuvių tautos pasiryžimą. Jame rašoma: *„Šiandien lietuvių tauta yra pastatyta į tokias sąlygas, kuriomis ji neturi jokios oficialios institucijos, jokios visuomeninės organizacijos, kuri galėtų pareikšti jos nusistatymą opiais ir svarbiais lietuvių tautai klausimais. Esame visiškai įsitikinę, kad mūsų nuomonė šiuo klausimu visiškai atitinka ir plačiosios lietuviškosios visuomenės nusistatymą. Vokiečių grąžinimą į Lietuvą mes laikome Lietuvos kolonizacijos vokiečiais pradžia. Lietuvių tauta yra labai sujaudinta aukščiau paminėtų Lietuvos kolonizacijos reiškinių ir visur pradeda jausti vokiečių administracijos veiksmų nesuderinamumą su pagrindiniu lietuvių tautos siekimu – atstatyti Lietuvos nepriklausomybę, kuriai jokios aukos lietuviui nėra didelės, ir išlaikyti savo žemę, už kurią jis yra amžiais kovojęs. Ūkininkų iškėlime verčiami dalyvauti apskričių viršininkai, žemės tvarkytojai, policija ir net lietuvių savisaugos batalionai – visa tai daroma naudojant grasinimus ir prievartą. Suprantama, kad verčiamų dalyvauti tame darbe lietuvių valdininkų padėtis darosi morališkai nepakenčiama. Lietuvių tauta su dideliu susijaudinimu klausosi žinių apie masinius lietuvių ir lenkų ūkininkų iškėlimus iš jų ūkių ir namų. Lietuvių tauta negali pritarti tokioms priemonėms, lygiai kaip ji nepritaria priemonėms, taikomoms Lietuvos žydams. Lietuvis yra organiškai susigyvenęs su sava žeme ir ją pamilęs. Atplėšimas nuo žemės yra jo moralinė mirtis. Šių minčių vedami, mes prašome: Sustabdyti Lietuvos žemių kolonizaciją. Grąžinti iškeltiems ūkininkams jų ūkius, neatsižvelgiant į jų tautybę.“*

Konferencijos dalyviai Kauno rajono viešojoje bibliotekoje

Memorandumo signatarai: dr. K. Grinius, prof. J. P. Aleksa, prof. kun. M. Krupavičius, šiame lietuvių tautos savigarbos ir pilietinės drąsos diplomatiniame dokumente labai aiškiai įvardijo, kad jų pareikšta nuomonė visiškai atitinka plačiosios lietuviškosios visuomenės nusistatymą. Memorandumo signatarai drąsiai įvardija pagrindinį lietuvių tautos tikslą – atkurti Lietuvos nepriklausomybę, smerkia okupantų vokiečių administracijos veiksmus Lietuvoje, vykdomus lietuvių, lenkų, rusų, žydų ir visų kitų tautybių žmonių atžvilgiu.

Šis istorinis Memorandumas, įteiktas okupacinei valdžiai, tapo pasipriešinimo nacių siekiams ir pasiaukojimo bei lietuvių tautos savigarbos ir ypatingos drąsos pavyzdžiu. Memorandumas ir jo signatarų drąsa padėjo mūsų tautiečiams labai sunkiu okupaciniu laikotarpiu būti labiau susitelkusiems, elgtis daug drąsiau, ryžtingiau ir išmintingiau. Niekas iki šiol neskaičiavo, nerinko ir niekada tiksliai nesuskaičiuos, dėl mums visiems žinomų istorinių aplinkybių, kiek Memorandumo signatarų drąsos įkvėptų žmonių ryžosi drąsiems žygiams ir padėjo išsigelbėti nelaimingiesiems nuo mirties nežmonišku nacių laikotarpiu.

Trijų sūduvių pasirašytas Memorandumas įkvėpė ir Lietuvos vietinės rinktinės karius lietuvius pasipriešinti okupacinės Vokietijos valdžios norams juos įtraukti ir tarnauti nacių Vokietijos ginkluotose pajėgose. Lietuvos vietinės rinktinės kariai į nacių organizuojamą mobilizaciją neatvyko. Visi Memorandumo signatarai gestapo buvo tuoj pat sulaikyti ir tardomi.

Vokiečių administracija Lietuvoje, žinodama prof. J. P. Aleksos ir dr. K. Griniaus populiarumą mūsų krašte, norėjo, kad jie savo vardu paskelbtų okupantams vokiečiams palankų atsišaukimą į lietuvių tautą. Lietuvių pogrindinis antinacinis laikraštis „Nepriklausoma Lietuva“ 1943 m. kovo 23 d. rašė: „Tebūna mums pavyzdžiu du Lietuvos vyrai: dr. K. Grinius ir prof. J. Aleksa, kurie, nors buvo suimti, gestapo pasiūlymą paskelbti atsišaukimą į Tautą, – griežtai atmetė. Jie sutiko būti tremiamais, bet nesutiko eiti prieš Tautos valią, Tautos ir Lietuvos interesus.“ Jų likimas būtų buvęs dar žiauresnis, tačiau šį kartą mūsų tautiečiams nusišypsojo laimė – jų bylos pradingo.

Memorandumo autoriai buvo represuoti. Dr. K. Grinius dėl senyvo amžiaus, ligų ir kitų aplinkybių buvo ištremtas į gimtąjį Selemos Būdos kaimą. Nors prieš Lietuvos gyventojų represijas bei žudymą Memorandumą pasirašęs dr. K. Grinius suėmimo išvengė, 1944 m. vasarą jis pasitraukė į Vokietiją, vėliau – į Jungtines Amerikos Valstijas. Prezidentas K. Grinius dėl Lietuvos sovietinės okupacijos neteisėtumo 1947-ųjų gegužę kreipėsi į 16-os valstybių vadovus. Po dvejų metų – dėl Lietuvos gyventojų genocido – į Jungtinių Tautų generalinį sekretorių Trygvę Halvdaną. Dr. K. Grinius mirė Čikagoje. 1994 m. urna su trečiojo Lietuvos prezidento palaikais buvo pargabenta į Lietuvą ir palaidota Selemos kaime.

Prof. J. P. Aleksą, už patriotinę veiklą kalintą caro žandarų, du kartus sovietų ir nacių okupantų, 1942 m. gestapas suėmė, kalino Eitkūnuose ir Tilžėje, 1943 m. ištrėmė į Vokietiją, kur gyveno gestapo prižiūrimas. 1944–1945 m. gyveno Berlyne, dalyvavo lietuvių pabėgėlių politinėje veikloje. 1945 m. birželio mėn. sovietų saugumo grąžintas į Lietuvą, trumpai kalintas Vilniaus kalėjime. Vėliau dirbo LSSR Mokslų akademijos Žemės ūkio institute vyresniuoju moksliniu bendradarbiu. Iš darbo pasitraukė 1946 m. Palaikė ryšius su pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui organizacija – Lietuvių tautine taryba, buvo pogrindinės Lietuvos vyriausybės pirmininku, 1948 m. suimtas ir ištremtas į Sibirą, kur ir mirė. Profesoriaus palaikai 1990 m. buvo atgabenti į Lietuvą ir palaidoti Palangoje.

M. Krupavičius gestapo suimtas 1942 m. gruodžio 5 d. Devynis mėnesius kalėjo Eitkūnuose ir Tilžėje, 1943 m. internuotas Regensburgo karmelitų vienuolyne. 1945 m. JAV kariuomenės buvo išlaisvintas. Gyveno Vokietijoje, o 1956 m. persikėlė į JAV. 1945–1955 m. buvo Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto pirmininku. 1948 m. pakeltas į prelatus. Po karo jis dešimt metų vadovavo Vyriausiajam Lietuvos išlaisvinimo komitetui (VLIK), nuo 1957 m. gyveno JAV, 1970 m. mirė Čikagoje. 2006 m. jo palaikai buvo perlaidoti Kauno Prisikėlimo bažnyčios šventoriuje.

(keliama į 7 psl.)

Paminėtas trijų Sūduvos didžiavyrių Memorandumo 80-metis

(atkelta iš 6 psl.)

Tačiau, kaip kalbėjo V. Aleksa, trijų valstybininkų žygdarbis neįvertintas, per mažai žinoma Memorandumo šviesa vakar ir šiandien.

Memorandumo vertė – didžiulė, nes jame pateikti konkretūs okupantų vokiečių nusikaltimų faktai, nušviečiama kolonijinė, rasistinė nacių politika lietuvių ir kitų Lietuvos gyventojų atžvilgiu. Pažymima dokumento svarba istorijos tyrimams: jame atsispindi ciniška ir brutali okupantų prievarta prieš lietuvių apskričių viršininkus, policiją bei savisaugos dalinius, prievarta vykdyti neteisėti vokiečių administracijos reikalavimai, grasinant bausmėmis už atsisakymą vykdyti įsakymus. Memorandumas buvo būdas pareikšti protestą ir atskleisti išlikusių lietuvių valdininkų padėtį. Memorandumo visuomenine reikšme įvardijamas jame atsispindintis humanizmas, lietuvių tautos meilė savam kraštui ir žmonėms. Galiausiai pažymimas dokumento išskirtinumas – tai buvo vienintelis oficialus pasipriešinimo dokumentas, įteiktas okupacinei valdžiai. Tuometė užsienio spauda stebėjosi, kad šie trys lietuviai atvirai metė iššūkį naciams, kai daugelis bijojo net pašnibždomis ištarti priešišką žodį, nes žinojo apie gresiantį žiaurų susidorojimą.

Prof. habil. dr. Arimantas Dumčius pranešime „Profesorius Jonas Pranas Aleksa – visų Lietuvos okupantų persekiotas, kankintas ir kalintas, bet nepalaužtas“ kalbėjo apie drąsų, nuoseklų laisvės gynėją.

Apie istorinės atminties puoselėjimą ir sklaidą jaunimui kalbėjo Kulautuvos pagrindinės mokyklos istorijos mokytojas Mykolas Fedaravičius. Jo pranešimas – „1942 metų Memorandumas: metodinė pateiktis per istorijos pamokas“ sudomino konferencijos dalyvius.

Pagrindiniai mokslinės konferencijos organizatoriai

Vienas iš konferencijos bendraorganizatorių, atstovavęs Pasaulio lietuvių centrą ir Sūduvos krašto mokslo, istorijos ir kultūros bei XXVII knygos mėgėjų draugijas Valdas Kubilius pranešime kalbėjo apie „Memorandumo pamokas šių dienų kontekste“. Priminė, kad istorinė atmintis – būtina tautos išlikimo sąlyga ir tik drąsūs, Tėvynei atsidavę žmonės gali ją apginti ir išsaugoti. V. Kubilius, kalbėdamas apie penktojo dešimtmečio grėsmes, padarinius lietuvių tautai, palietė ir itin jautrią, pasaulį sudrebinusią temą – karą Ukrainoje. Priminė, kad visomis išgalėmis turime prisidėti prie taikos išsaugojimo ir nepamiršti praeities didvyrių, deramai įprasminti jų atminimą.

Rengiant šią konferenciją, jos organizatoriams talkino Kauno rajono viešoji biblioteka, ypatinga padėka direktorei Irenai Stančiauskienei.

Skelbimas

Gruodžio 13 d. (antradienį) 15 val. LPKTS buveinės salėje (Laisvės al. 39, Kaunas) vyks susitikimas su įdomiu, daug gyvenime nuveikusiu, Lietuvai reikšmingu žmogumi, buvusiu tremtiniu, habil. dr. prof. Stanislovu Sajausku. Lietuvoje jis žinomas ir vertinamas kaip gabus fizikas, istorikas, taip pat kraštotyrininkas ir leidėjas, kolekcininkas, straipsnių apie numizmatiką ir ne tik autorius. Svečias pristatys naujausią knygą „Numizmatikos etiudai“.

Maloniai kviečiame dalyvauti.

Ilsėkitės ramybėje

Juozapas Eugenijus Šiaučiūnas
1934–2022

Gimė Kernavėje, Ukmergės r. 1941 m. birželio 14 d. kartu su mama ir seserimi buvo ištremtas į Sibirą – Altajaus kr., Staraja Barda (dabar Krasnogorskoje) r., Bolšaja Rečka gyv. Tėvas Juozas Šiaučiūnas, mokytojas, Kernavės muziejaus įkūrėjas, žuvo 1943 m. Rešotų lageryje. Šeima iki 1956 m. neturėjo teisės grįžti į Lietuvą. 1958 m. Eugenijus baigė Tomsko politechnikos instituto Elektromechanikos fakultetą. Gavo paskyrimą į Omsko padangų pramonės instituto automatikos laboratoriją. Sukūrė šeimą, augino dukterį, bet Tėvynės ilgesys nugalėjo. 1983 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo valdymo sistemų SKTB, VU Astronomijos observatorijoje, įdiegė elektroninę aparatūrą troleibusų parke. Labai mylėjo ir daug metų pasiaukojamai slaugė savo mamą. Artimai bendravo su seserimi Emilija ir jos šeima. Globojo ir prižiūrėjo kunigą Vaclovą Aliūlį iki jo mirties. Buvo gabus, atkaklus, darbštus, atsakingas ir nepaprastai kuklus, uždaras, asketiško būdo. Buvo jautrus kito skausmui, gyveno dėl kitų. Turėjo menininko gyslelę – gražiai piešė, mėgo fotografuoti, paliko daug Sibiro ir Lietuvos gamtos vaizdų. Palaidotas Kernavės kapinėse.

Lietuvos kariuomenė – tai mūsų tvirtovė

(atkelta iš 1 psl.)

Renginio pradžioje po įžanginio žodžio, susirinkusiesiems dainavo Jurbarko buvusių tremtinių ansamblis „Versmė“ (vadovas Arūnas Samys). Pasiklausius nuoširdžių dainų, renginio vedėja Irena Oičenkienė pakvietė Naujamiesčio progimnazijos mokytoją Danguolę Juščienę pravesti „Protų mūšį“, skirtą Lietuvos kariuomenės dienai paminėti. Komandų laukė rimtas darbas, nes vyko net penki turai po 10 klausimų, tad teko prisiminti įvairius istorinius įvykius, žinomas mūsų rajono ir respublikos asmenybes, Lietuvos kariuomenės istoriją ir dabartį.

Komandų atliktas užduotis po kiekvieno turo vertino istorijos mokytojai. Kol komisija skaičiavo rezultatus, visus savo dainomis džiugino Naujamiesčio pagrindinės mokyklos ansamblis, vadovaujamas Skirmutės Janulaitienės. Po to su moksleiviais bendravo Kęstučio apygardos P. Paulaičio kuopos šaulys Stasys Kliukas.

Suskaičiavus rezultatus paaiškėjo, kad nugalėjo Veliuonos Antano ir Jono Juškų gimnazijos komanda. Labai nedaug atsiliko Šimkaičių Jono Žemaičio pagrindinės mokyklos komanda. Trečiąją vietą pelnė Naujamiesčio progimnazijos komanda.

Tiek prizininkai, tiek ir visi dalyviai buvo apdovanoti padėkomis ir atminimo bei saldžiomis dovanėlėmis. Jas įteikė LPKTS Jurbarko filialo pirmininkė Irina Pažereckienė ir LPTKS valdybos pirmininkas Vladas Sungaila. „Už nuopelnus Lietuvai“ 2-ojo laipsnio žymenimis buvo apdovanoti Jurbarko filialo nariai: Kęstutis Girdžius, Algimantas Istratijus ir Vitalija Meškauskaitė-Misiukienė.

LPKTS Jurbarko filialo pirmininkė Irina Pažereckienė su nugalėtojų komanda

Už paramą renginiui esame dėkingi IĮ vadovui R. Pinaičiui ir LPKTS už paramą vykdant projektą „Už saugią ir tvarią bendruomenę“.

Renginį baigėme bendrai visų dalyvių sudainuota K. Vasiliausko daina „Žemėj Lietuvos“.

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt
Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218
El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com
El. p. lpkts@lpkts.lt
2 spaudos lankai. Tiražas 1080 egz.
Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas
Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia (2022 m. skirta 15000 eurų)
SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. LPKTS ir redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Dvyliktasis „Laisvės kelias“

Eugenija SIDARAVIČIŪTĖ

„Atgimimo“ pagrindinėje mokykloje renginį „Laisvės kelias“ pradėjo Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejaus direktorius Saulius Lukošiūnas. Jis pasidžiaugė, jog Partizaninių dainų festivalis švenčiamas jau dvyliktą kartą. Šio renginio, kurio tradicijas tęsiame, pradininkas, entuziastingas organizatorius buvo LPKTS Druskininkų filialo pirmininkas Gintautas Kazlauskas.

Į šventę atvyko garbūs svečiai: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinis direktorius Arūnas Bubnys ir Tarptautinio istorinio teisingumo komisijos pirmininkas Ronaldas Račinskas. Pilna salė prigužėjo druskininkiečių, svečių iš Dzūkijos, Suvalkijos vietovių, tolimų Lietuvos regionų, centrų: Raseinių, Pagėgių, Ukmergės, Vilniaus, Elektrėnų. Gaila, kad šiemet neišvydome itin gausaus Lenkijos Punsko lietuvių mokinių choristų būrio.

Jau pats simboliškas scenos papuošimas atkreipė daugumos dėmesį. Per dvigubą kryžių, nusagstytą akacijų – atsparumo, patvarumo – pumpurais vingiuoja tarsi ilgas mūsų Laisvės kelias tautos vėliava. Pjedestale jie pražysta baltais akacijų žiedais, kuriais dainoje „Palinko liepa šalia kelio“ karys prašo merginą papuošti jo kapą. Scenos dešinėje – kritusiems už Laisvę iš meldų nupintas simbolinis vainikas, raudonuojantis uogomis lyg kraujo lašais.

„Atgimimo“ pagrindinės mokyklos mokiniams pasveikinus susirinkusiuosius, prabilo LGGRTC gen. direktorius A. Bubnys. Jis pabrėžė Partizaninių dainų festivalio gyvybingas tradicijas, didžiulę jo reikšmę patriotiniam jaunosios kartos auklėjimui. Kadangi į festivalį atvyksta moksleiviai iš užsienio šalių, jau pagrįstai vadinamas tarptautiniu. A. Bubnys įteikė padėkas ir dovanėles 10-iai druskininkiečių už istorijos puoselėjimą ateitiems kartoms, kuriant brandžią, istoriškai teisingą Lietuvos visuomenę: Druskininkų mero pavaduotojui Linui Urmanavičiui, VO „Atmintis“ pirmininkui Gintautui Kazlauskui, kraštotyrininkei, mokytojai Eugenijai Sidaravičiūtei, LPKTB Druskininkų skyriaus pirmininkei Stasei Indziulienei, buvusių politinių kalinių ir tremtinių mišraus choro vadovei Antaninai Laurenčikienei, KASP Dainavos apygardos 1-osios rinktinės 109-osios kuopos vadui kapitonui Kęstučiui Valentai, LŠS Karininko A. Juozapavičiaus 1-osios rinktinės Druskininkų G. Matulionio 103-iosios šaulių kuopos vadui Ramūnui Šerpatauskui, ilgamečiam Druskininkų miškų urėdui, buvusiam tremtiniui Viktorui Klimui, buvusiai Lietuvos partizanų rėmėjai, tremtinei Angelei Ūselytei-Priekulienei, Druskininkų „Atgimimo“ mokyklos direktorei Aušrai Keturkienei.

Padėkų įteikimas druskininkiečiams už istorijos puoselėjimą ateities kartoms

Druskininkų buvusių politinių kalinių ir tremtinių mišrus choras

24 kolektyvai įvairiausiomis pokario meto dainomis apgiedojo kovotojų narsą, drąsą ir skausmą, sielvartą jiems žuvus. Net dvejomis kalbomis aidėjo Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijos vokalinio ansamblio „Lenok“ atliekami kūriniai: lietuviškai „Ant aukštų kalnelių“ ir baltarusiškai „Pogonia“ – „Vytis“. Dėl šios kaimyninės šalies politinio režimo moksleivių skaičius gimnazijoje patrigubėjo iki 300. Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnazijos etnokultūros būrelis ne tik padainavo „Dolijute, kelkis broliukai“, bet ir papasakojo apie 1944 m. kovo 10–12 dienų nuožmias partizanų kautynes su NKVD Labanoro girioje. Apsakė, kaip Švenčionių rajone, Činčikų kaime, gyventoja Ona Činčikaitė klėtyje 33 metus slėpė ir globojo partizaną Stasį Guigą. Marijampolės savivaldybės Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazistai atskleidė, kodėl dainuos „Burkuoja balandžiai po langu“, nes šio kūrinio ir žodžius, ir melodiją išmokino buvusi politinė kalinė Aldona Vilutienė.

Patys gausiausi kolektyvai pasirodė esantys ir meniškiausi. Visus pradžiugino, net nustebino Alytaus pradinės mokyklos „Sakalėlis“ ansamblio atliekama daina „Sakalėlė“. Ji buvo palydima ne tik muzikos vadovių akompanavimu, bet ir gausiu, darniu pačių dainorėlių įvairių muzikinių instrumentų antrinimu. Kai Druskininkų buvusių politinių kalinių ir tremtinių choras užtraukė „Partizanų motinai“, ne vienam klausytojui ir ašaros nuriedėjo.

Dėkojame Druskininkų „Atgimimo“ pagrindinei mokyklai už gerą šventės organizavimą, dalyvių ir svečių nuoširdų priėmimą.

Holodomoro aukų atminimo pagerbimas

Raimundas KAMINSKAS

Lapkričio 25 d. Vilniuje, šalia Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus, buvo pagerbtas Holodomoro aukų atminimas.

Holodomoras – 1932–1933 metais sovietų valdžios Ukrainoje sukeltas badas, įvairiais skaičiavimais, pražudęs apie 7–10 mln. ukrainiečių. Daugiau kaip dvi dešimtys pasaulio valstybių šį badmetį pripažino genocidu, kurį vykdė Josifas Stalinas, norėjęs išlaikyti Ukrainą savo kontrolėje.

Tai nebuvo pirmasis badmetis, kurį patyrė Ukraina. 1921–1923 metais badas nusinešė apie 900 tūkst. ukrainiečių gyvybių ir maždaug 1 mln. negimusių vaikų. Dar vieną badmetį Ukraina patyrė 1946–1947 metais, per jį šalis neteko maždaug 700 tūkst. gyvybių.

Autoriaus nuotraukos